

WOJCIECH J. CYNARSKI

Uniwersytet Rzeszowski

LOTHAR SIEBER

JAN SŁOPECKI

Stowarzyszenie Idōkan Polska w Monachium i Rzeszowie

WYCHOWANIE PATRIOTYCZNE W SZTUKACH WALKI POCHODZENIA JAPOŃSKIEGO¹

Wiele europejskich organizacji azjatyckich sztuk walki łączy nauczanie dalekowschodnich tradycji i uniwersalnych zasad rycerskiego postępowania z wychowaniem patriotycznym i moralnym. W szczególności w towarzystwie naukowym, edukacyjnym i sportowym, jakim jest Stowarzyszenie Idōkan Polska (SIP), uprawiane są – już od 15 lat – głównie sztuki walki pochodzenia japońskiego. Co ciekawe, uprawianie owych azjatyckich systemów kultury psychofizycznej służy tu wychowaniu fizycznemu, moralnemu i patriotycznemu Polaków, a także działających w SIP przedstawicieli innych narodowości. Jak jest to realizowane?

Jak wiadomo, sportowcy reprezentujący dany kraj identyfikują się z jego barwami, symbolami. Zawodnik trenujący sporty olimpijskie zyskuje ponadto wymierne gratyfikacje. Tymczasem w sztukach walki ćwiczący sam ponosi koszty swego rozwoju sportowego. Zyskuje natomiast w większym stopniu na wiedzy o kulturze, historii, etyce i zdrowiu, jak jest to realizowane w SIP i podobnych, znanych autorom organizacjach (francuskich, niemieckich). Wymaga to jednak pogłębionych studiów – wysiłku własnego dla samodoskonalenia i samorealizacji.

Młody Polak lub Niemiec wcale nie chce być japońskim samurajem. Uprawianie azjatyckich sztuk walki w podanym jako przykład polskim stowarzyszeniu sprzyja identyfikacji narodowej i miłości do własnej Ojczyzny. Możemy zaryzykować ogólną tezę, że raczej ludzie nastawieni konserwatywnie chętnie pielęgnują starą tradycję sztuk walki. Jedną zaś z wartości konserwatywnych jest miłość Ojczyzny. Niemniej jednak kluby sztuk walki

¹ Praca została wykonana w ramach projektu badań statutowych WWF UR (pod kierunkiem W. J. Cynarskiego): „Instytucjonalizacja dalekowschodnich sztuk walki w Europie – międzynarodowe badania porównawcze” oraz międzynarodowego projektu badawczego SIP: „Interdisciplinary, multispectual research of martial arts phenomenon (1.10.2003–1.10.2010): 1.3. Sociology of Far Eastern martial arts – European comparative research”

działające w ramach SIP otwarte są na osoby o różnych orientacjach światopoglądowych.

W niniejszym studium pominięto propagowanie polskich lub innych europejskich tradycji militarnych, barwy i broni, kwestię badań nad staropolską i europejską szermierką itp.

Tło historyczne

Sztuki walki wielu krajów służyły od wieków zarówno ochronie państwowej integralności, jak i indywidualnej ochronie jednostki. W niektórych krajach narodowe sztuki walki stanowiły oręż do walki z obcymi wrogimi siłami, jak w chińskim *wushu kung-fu*, gdzie biegłość w walce białą bronią wręcz powiązano z walką w imię wolności narodu i kraju (Powstanie Bokserów, 1900 r.). Narodowe sporty, jak tradycyjne zapasy w Indiach², są elementem narodowej identyfikacji i wychowania patriotycznego.

W najwyższym stopniu sztuki walki rozwinięte zostały w Japonii, gdzie perfekcję techniczną połączono z moralną drogą życia tworząc *budō*³ – w popularnych publikacjach utożsamiane z ogółem uprawianych dziś na świecie sztuk walki. Do czasu reformy Meiji klasyczne sztuki walki służyły kształceniu i wychowaniu samurajów, w szacunku dla sławnych przodków i historii tego kraju. Z kolei od początków XX wieku nauczane są w ramach programów powszechnego szkolnego wychowania fizycznego i współtworzą sport akademicki. Dokładnie przed stu laty – „w 1908 roku parlament Japonii wydał ustawę, zgodnie z którą wszyscy uczniowie uczęszczający do szkół średnich zobowiązani są do uprawiania *kendō* lub *jūdō*”⁴.

Ze środowiskiem sztuk walki wiązały się niekiedy w Japonii organizacje ultranacjonalistyczne, jak *Sakura-kai* czyli Stowarzyszenie Kwiatu Wiśni (ze szkołą mistrza Morihei Ueshiby, twórcy *aikidō*)⁵. Kluby *kendō* wykorzystywano w okresie poprzedzającym drugą wojnę światową do krzewienia ideologii szowinistycznej. Frederic Fredersdorf zwraca uwagę na wynaturzenia sztuki walki, do których zalicza właśnie ich wykorzystanie do faszycyzacji żołnierzy japońskich podczas II wojny światowej, a także uprawianie *budō* jako sportu wyczynowego (które także jest sprzeczne z sensem i celem tej

² J. S. Alter (1994), Somatic nationalism: Indian wrestling and militant Hinduism, *Modern Asian Studies*, Cambridge University Press, no. 3, pp. 557–588.

³ Japoński termin *bu* oznacza „bojowy, wojenny”, etymologicznie – „zatrzymać włócznię”, czyli przeciwdziałać agresji, z kolei *dō* (jak chińskie *dao*, *tao*) – oznacza drogę, sposób, metodę.

⁴ J. Stevens (2001), *Trzej mistrzowie budo: Funakoshi, Kano, Ueshiba*, Bydgoszcz, Diamond Books, s. 41.

⁵ K. Kozu (1993), *Nihon kakutogi omoshiro shiwa (Ciekawe opowieści o japońskich mistrzach sztuk walki)*, Tokio, Mainichi Shimbunsha; J. Stevens (2001), *Trzej mistrzowie budo...* op. cit., s. 119.

drogi)⁶. Oczywiście obok owych skrajnych postaw w większości przypadków sztuki walki kształtują osobowości otwarte i tolerancyjne, kochające swój kraj, ale także szanujące każdego drugiego człowieka.

Jeżeli jakiś japoński oficer testował na jeńcach techniki walki, stawał się zbrodniarzem. Gdy jednak w bombardowanym Tokio ludzie dla obrony przed spodziewanym desantem ćwiczyli sztuki walki, był to już raczej wynik działania ich instynktu samozachowawczego lub decyzji dotyczących obrony cywilnej. Wielu instruktorów i zaawansowanych uczniów zginęło podczas wojny. Co kazało japońskim oficerom i żołnierzom heroicznie walczyć i ginąć, nie poddając się w beznadziejnych nawet sytuacjach? Niewątpliwie identyfikacja z samurajskim kodeksem *bushidō*⁷

Z miłości do swej nowej ojczyzny pochodzący z Korei Masutatsu Oyama (10 dan) był skłonny zginąć jako *kamikaze*⁸. Nie jest więc dziwne, że późniejszy twórca karate *kyokushinkai* kształcił u swych uczniów postawy patriotyczne. Radykalnie prawicowe poglądy głosił później także m.in. multimilioner Ryoichi Sasagawa, który kontrolował dużą część organizacji japońskiego karate. Zapewne chodziło o to, by upokorzona kapitulacją i amerykańską okupacją Japonia, pozostająca zresztą do dziś w stanie wojny z ZSRR i Rosją, odzyskała narodową dumę i patriotycznego ducha.

Amerykańskie władze okupacyjne zabroniły uprawiania w Japonii sztuk walki pochodzenia samurajskiego. Chodziło o uniemożliwienie odrodzenia się skrajnego nacjonalizmu i agresywnego szowinizmu. Nie zabroniono jedynie trenowania pochodzącego z Okinawy karate, nauczanego w oryginalnym przekazie do dziś⁹.

Karate, naturalizowane w Japonii przez Gichina Funakoshiego i innych instruktorów, współtwórców stylów japońskich, weszło do ogólnojapońskiej skarbnicy tradycji rycerskich – dziedzictwa *bushidō* (drogi wojowników) zwanego dziś *budō*. Stało się sportem narodowym nie samej tylko Okinawy i dawnego Królestwa Riukiu, ale też elementem wychowania studentów wielu japońskich uniwersytetów. Taika Seiyu Oyata i Masutatsu Oyama uczą miłości lub co najmniej szacunku dla dziedzictwa kulturowego Okinawy i Japonii¹⁰.

⁶ F. Fredersdorf (1986), *Japanische Budo-Disziplinen and Abendländische Bewegungskultur. Entstehung, Verbreitung und Aneignung kulturfremder Sportarten am Beispiel japanischer Kampfkünste*, Berlin, TU.

⁷ Por. I. Nitobe (1993), *Bushidō – dusza Japonii*, Warszawa, Keiko Publishers; R. Benedict (1999), *Chryzantema i miecz. Wzory kultury japońskiej*, Warszawa, PIW.

⁸ M. Oyama (1979), *The kyokushin way. Mas. Oyama's karate philosophy*, Tokyo, Japan Publications Inc.

⁹ T. S. Opat (2001), *Ryu-Te @ No Michi. Klasyczna sztuka walki z Okinawy*, Warszawa.

¹⁰ Podobnie wychowaniu moralnemu i patriotycznemu Japończyków służyć miało, w zamysłu J. Kanō, *jūdō*. Por. J. Kanō (1968), *Der Beitrag des Judo zur Erziehung*. In: *Das Budo – ABC*, Frankfurt/M.; Idem (1988), *Kanō Jigorō taikēi* (Dzieła zebrane J. Kanō), Tokio, Honno-Yusha; K. Kozu (1993), *Nihon kakutogi omoshiro shiwa ...*, op. cit.

Jak jednak droga karate kształtuje dziś postawy patriotyczne Polaków lub innych Europejczyków?

W dzisiejszej Europie

W dobie globalnych kulturowych wymian sztuki walki oddziałują na wyobraźnię poprzez kulturę masową i sportową, przedstawiając wzory bohaterów i zagubiony na Zachodzie rycerski etos¹¹. Tak więc globalizacja kulturowa obejmuje fenomen filmu sztuk walki, rynek specjalistycznych magazynów, cykliczne światowe imprezy (tzw. gale *budō*) oraz rywalizację wyodrębnionych ze sztuk walki różnych sportów walki. W sportach walki pochodzenia azjatyckiego, jak karate (w różnych odmianach), *taekwondo* lub *kendō*, w większości przypadków zachowywane są zasady etyczne dróg sztuk walki¹². Jednak ich wpływ na kształtowanie postaw i uczuć narodowych jest różny.

Jak na postrzeganie etosu sztuk walki wpływa charakter i archetyp narodowy? „W Polsce wzrasta popularność bractw rycerskich i organizowanych przez nich turniejów, a także samej tradycyjnej szermierki – walki na miecze lub szable. Od dawna popularne są tu także sporty walki, w których Polacy odnoszą też spore sukcesy – od boksu i zapasów po *jūdō*, *karate*, *taekwondo* i *kick-boxing*. Nie mniej popularne są wymienione sporty walki u naszych wschodnich sąsiadów, przy czym na Ukrainie zaistniały dwa oryginalne systemy sztuk walki – *sobor* i *hopak* – nawiązujące do tańców i tradycji kozackich. Czyżby archetyp wojownika był stale żywy w społecznej świadomości owoych kultur?”¹³.

Na decydujący wpływ etnosu i paradoks westernizacji przez przyjęcie wzorów kultury fizycznej o proveniencji dalekowschodniej zwracał także uwagę Stanisław Tokarski, zdaniem którego w krajach byłego bloku wschodniego (kraje „demokracji ludowej”) uprawianie azjatyckich sztuk walki było wyrazem sprzeciwu i dążenia do wolności, kojarzonej z Zachodem¹⁴.

Oczywiście w krajach, gdzie nie występował problem suwerenności lub zachowania godności własnej, uprawianie sztuk walki powodowało nieco inne

---

¹¹ W. J. Cynarski (2003), *Globalizacja a spotkanie kultur*, Rzeszów, UR; W. J. Cynarski, K. Obodyński (2004), Ethos of martial arts in the movie at the beginning of the 21st century. In: J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sports Involvement in Changing Europe*, Rzeszów, PTNKF, pp. 136–152.

¹² Idem (2003), Ethos of chivalry and contemporary sport. In: A. Pawłucki [ed.], *Postmodernity and Olympism*, Gdańsk, AWFIS, pp. 173–179.

¹³ W. J. Cynarski (2004), Kulturowy archetyp i etos a postrzeganie charakteru narodowego. *Polska i jej wschodni sąsiedzi. Studia Wschodnioznawcze*, UR, t. V, ss. 339–350.

¹⁴ S. Tokarski (2004), The new face of sport involvement in changing Europe – westernisation, easternisation, extremalisation. In: W. J. Cynarski, J. Kosiewicz, K. Obodyński [eds.], *Sport Involvement in a Changing Europe. Proceedings of the 2nd Conference of the EASS*, Rzeszów, p. 66.

efekty. Rodzili się nowi, duchowi samurajowie, lub też – jak jest to znane z socjologii sportu – rywalizacja sportowa wpływała na zabarwione patriotycznie emocje. Czy to jest walka sportowa, czy widowisko lub tylko trening sztuk walki, postrzeganie z oceną wartościującą „nasi – obcy” zawsze występuje. Toteż Polaków cieszą zwycięstwa polskich zawodników różnych sportów walki (szczególnie nad mniej lubianymi nacjami), a na przykład Holendrzy mogą być dumni z prymatu – zdecydowanej dominacji kick-bokserów reprezentujących ten kraj w międzynarodowych turniejach K-1.

Ogólnie można stwierdzić, że *budō* (jako system aksjonormatywny) wprowadza w określony etos wartości uniwersalnych – ochrony wartości wszelkiego życia, honoru, szacunku dla tradycji kulturowej, także dla autorytetów, wierności zasadom moralnej drogi postępowania, z czego łatwo wyprowadzić miłość do Ojczyzny. Wyniki badań, przeprowadzonych – w świetle humanistycznej teorii sztuk walki – wśród reprezentatywnej grupy młodzieży ćwiczącej w klubach sztuk i sportów walki na polskim Podkarpaciu i porównawczo wśród europejskich instruktorów, potwierdzają dość powszechną internalizację owych wartości i norm postępowania¹⁵.

W Stowarzyszeniu Idōkan Polska (SIP)

W ramach SIP, będącego towarzystwem naukowym, edukacyjnym i sportowym, w myśl statutu jednym z celów działalności jest wychowanie młodzieży w duchu patriotyzmu. Założenie to jest tutaj realizowane od roku 1993, gdy SIP zostało formalnie zarejestrowane. Wprost nawiązuje się tutaj do tradycji ruchu sokolskiego¹⁶. Liderzy SIP wychodzą z założenia, że wychowanie patriotyczne realizować można i należy nie tylko poprzez literaturę¹⁷.

W sekcjach SIP naucza się kompletnego systemu sztuki walki (*idōkan yōshin-ryū budō*), obejmującego różne metody walki wręcz – *jūjutsu*, *zendō karate tai-te-tao* (inaczej *idōkan karate*) i *aikijutsu*, oraz władania tradycyjną białą bronią¹⁸ – *iaidō* i *kobudō*. Oprócz nauczania *jūjutsu* tradycyjnie rozumianego, czyli jako realna samoobrona, sztuka autoekspresji i samorealizacji, ćwiczone jest tutaj z dużym powodzeniem „jūjutsu sportowe”. Reprezentanci SIP zwyciężyli w kilkunastu turniejach. Dyrektor techniczny SIP – *sensei* Wojciech J. Cynarski – był pierwszym w historii Polakiem, który został zaproszony przez International Martial Arts Federation (IMAF) i wystąpił w Mistrzostwach Świata IMAF w Tokio w 2000 roku, zdobywając II miejsce

¹⁵ W. J. Cynarski (2006), *Recepcja i internalizacja etosu dalekowschodnich sztuk walki przez osoby ćwiczące*, Rzeszów, UR.

¹⁶ Idem (1998), Od „Sokoła” do Idokanu, *Waga i Miecz*, nr 3, s. 20.

¹⁷ Por. M. Łojek (2007), Wychowanie patriotyczne, *Dydaktyka Literatury*, t. XXVII, ss. 78–100.

¹⁸ Właściwie można tu mówić o ćwiczeniach z przyrządami.

w *nihon karatedō* i III w *nihon kobudō* (w formach technicznych z bronią). Pomimo, że odpowiednie ministerstwo nie sfinansowało udziału w mistrzostwach¹⁹, Cynarski z dumą wystąpił w polskich barwach.

Podobne do japońskich wzory kultury rycerskiej odnajdujemy w Polsce, toteż Inazo Nitobe wskazywał na „pokrewieństwo dusz” naszych narodów²⁰. W pełnej chwały historii naszego kraju nie brak wspaniałych postaci – najlepszych w Europie rycerzy (Zawisza Czarny z Garbowa), wybitnych wodzów, hetmanów, zasłużonych szlacheckich rodów. Pewne cechy wydają się wspólne lub pokrewne, zwłaszcza poczucie wstydu i honoru, oraz obowiązku lub powinności (jap. *giri*). Poza kulturami wojowników takie pojęcia, jak: honor, szlachetność, cześć, dobre imię, słowność lub godność używane są rzadko. Zasady japońskich rycerzy funkcjonują także współcześnie w kanonach etycznych sztuk walki²¹. Podobny etos wytworzony został w Europie przez chrześcijańskie rycerstwo. Europejski i polski *Idōkan* łączy obydwie rycerskie tradycje. Jest to bowiem organizacja rozwinięta w Europie przez ludzi wyrosłych z tej kultury a uprawiających azjatyckie sztuki walki, dżentelmenów – jak nieżyjący już austriacki arystokrata Hubert baron Klinger von Klingerstorff (10 dan).

Porównanie „ilości” pozostałości etosu rycerskiego w sporcie (olimpizm, *fair play*) i sztukach walki (*bushidō*) wypada zdecydowanie na korzyść sztuk walki²². Na niwie sportu pozostała jeszcze ta niewielka oaza czystego amatorsstwa, gdzie zawodnicy nie walczą dla pieniędzy (rzecz dotyczy praktykowanych przez pasjonatów sztuk walki, gdzie występuje aspekt sportowy), a poza rywalizacją sportową funkcjonuje istotny dla kultury fizycznej obszar sztuk walki, gdzie zachowane zostały wymiary moralne i duchowe. Pozostały one w przekazie sztuk walki, które stały się drogami samodoskonalenia – wzmocnienia swego psychofizycznego, osobowego potencjału i rozwoju duchowego (w zakresie moralności, świadomości, kształcenia charakteru). W „moralnej drodze” współczesnych sztuk walki możemy także wyróżnić aspekty (pro-) zdrowotne, społeczne i ekologiczne. Pomimo, że także świat sztuk walki podlega oddziaływaniu kultury masowej i procesowi komercjalizacji, w dużym stopniu zachowuje jednak swe tradycyjne ideały.

Praktyczna filozofia sztuk walki pozostaje w zgodności z uniwersalnym normatywem pedagogiki holistycznej²³. Właśnie, obok sportowej i inkultu-

---

¹⁹ Wynika to ze specyficznej polityki władz sportowych, finansujących sporty olimpijskie i niezbyt dobrze rozumiejących specyfikę sztuk walki.

²⁰ I. Nitobe, *Bushidō – dusza Japonii ...*, op. cit.

²¹ W. J. Cynarski (2003), Etos sztuk walki a postawy wobec wartości, *Dydaktyka Literatury*, Zielona Góra, Wyd. Naukowe PTP w Poznaniu, t. XXIII, ss. 153–167.

²² J. Lipiec (1999), *Filozofia olimpiizmu*, Warszawa, Sprint.

²³ Por. A. Szyszko-Bohusz (2002), Pedagogika holistyczna w okresie przemian współczesnej humanistyki. W: J. Gnitecki [red.], *Teorie pedagogiczne wobec zmian w humanistyce i w otaczającym*

racyjnej, istotna jest wychowawcza funkcja *budō*²⁴. Wszystkie te funkcje realizowane są w ośrodkach, filiach i sekcjach Stowarzyszenia Idōkan Polska. Tutaj autentyczni mistrzowie sztuk walki²⁵ wnoszą do współczesnego globalnego świata nieprzemijające wartości etosu rycerskiego. Ponadto trening sztuk walki buduje wybitną sprawność fizyczną i wzmacnia psychicznie, zapewniając poczucie bezpieczeństwa, rozwijając odwagę i umiejętność działania w sytuacji trudnej²⁶.

Niezwykle ważne jest nauczanie o zasadach etycznych, dotyczących nie tylko sali treningowej i maty lub areny sportowej, ale codziennego życia. Toteż istotny akcent pada na kształcenie i doksztalcanie kadr instruktor-skich. Nieodłącznym elementem egzaminów na kolejne stopnie techniczne – uczniowskie i mistrzowskie – są sprawdziany wiedzy teoretycznej²⁷. Podstawową lekturą, która jest tutaj zalecana, są Roczniki Naukowe „Idō – Ruch dla Kultury / Movement for Culture” Uczniowie SIP szanują tradycję, hierarchię, naukę i instytucje państwowe. Instruktorzy podejmują badania naukowe w ramach SIP i studia podyplomowe. Ponadto o rozwiniętych tu postawach patriotycznych może świadczyć częste podejmowanie przez ludzi trenujących w SIP pracy w wojsku (m.in. ochotnicza służba trzech zawodników SIP w Iraku i Afganistanie) i policji.

Podsumowanie

W SIP – towarzystwie naukowym, edukacyjnym i sportowym – wychowanie patriotyczne połączone jest z wychowaniem moralnym i realizowane jest na drodze sztuk walki (*budō*) oraz przez uprawianie sportów walki (sportowe *jūjutsu*, *jūdō* i inne). Młodzieży ukazywane są szlachetne wzory postępowania, zasady rycerskości i etycznego życia, szacunku dla narodowej, kulturowej tradycji oraz dla kultur obcych. Rekreacyjne i amatorskie uprawianie sportu wolne jest tu od pułapek skrajnej komercjalizacji. Uczniowie studiują sztuki walki, ucząc się technik i klasycznych form, a także zdobywając wiedzę o kulturze fizycznej, historii i etyce.

świecie, Olsztyn-Poznań, WN PTP, ss. 37–47; W. J. Cynarski, *Etos sztuk walki a postawy wobec wartości ...*, op. cit.

²⁴ Idem (2000), *Budō – funkcje sportowe, wychowawcze, kulturowe*, *Sport Wyczynowy*, nr 1–2, ss. 89–93.

²⁵ Notabene współautorzy artykułu (członkowie SIP) posiadają najwyższe stopnie i tytuły mistrzowskie – Lothar Sieber jest *meijin*, 10 dan, a Jan Słopecki *hanshi*, 9 dan.

²⁶ Por. R. M. Kalina, R. J. Kałużny (2002), *Działanie człowieka w sytuacjach zagrożeń*, Płock, SWPW; J. Słopecki (2007), *Psychologia na użytek walki jūjutsu*, *Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego*, nr 1, ss. 19–24.

²⁷ *Biuletyn Sabudo* (2004), Numer Specjalny – metodyczny i informacyjny, Rzeszów, SIP, nr 1–2.

Programy edukacyjne nie są tutaj ograniczone do samego tylko nauczania umiejętności techniczno-taktycznych samoobrony i walki sportowej. Wprowadzane są także treści wychowawcze, a uczniowie i instruktorzy zdają egzaminy z teorii, w tym z humanistycznej teorii sztuk walki obejmującej tradycje europejskiego i polskiego rycerstwa, etos żołnierski etc. Postawa szacunku dla dorobku kultur wojowników implikuje internalizację zasad męstwa i odpowiedzialności, co przekłada się na uczciwość w pracy dla kraju. Ponadto w SIP, podobnie jak w Japonii, uprawianie sztuk walki kształtuje kandydatów na wzorowych żołnierzy i policjantów.

Podobnie dotyczy to wielu innych stowarzyszeń, związków i federacji sztuk walki działających w Europie. *Budō* zbliża ludzi różnych kultur i wychowuje, co nie wyklucza identyfikacji grupowej i narodowej. Ludzie sztuk walki szanują tradycje rycerskie (uniwersalne, etosowe) i narodowe (związane z historią i etnosem).